

Od Galicyjskiego do Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego 1873–1950

W roku 2023 obchodzimy 150. rocznicę powstania Towarzystwa Tatrzańskiego, które zostało założone 31 grudnia 1873 r. w Nowym Targu. Mówiąc o początkach zorganizowanej turystyki polskiej powinniśmy wprawdzie zainteresować się warunkami, jakie stymulowały jej rozwój.

Wiek XIX to okres rozwoju różnych form turystyki powstałych na bazie idei romantyzmu i pozytywizmu. Społeczeństwo polskie, podzielone zaborami, coraz większe zainteresowanie okazywało przyrodzie ojczystej, widząc w tym dużą rolę wychowawczą i patriotyczną. Podatny grunt do działań o charakterze organizacyjnym uzyskano w Galicji. Przegrana wojna z Prusami osłabiła Austrię do tego stopnia, że od 1867 r. zmuszona została do udzielenia różnych form autonomii. Urzędy przeszły w ręce Polaków, na czele administracji stanął namiestnik pochodzący z polskiej arystokracji. Powołano Sejm Krajowy, który decydował o lokalnych sprawach. Od 1869 r. zaczęto wprowadzać język polski do szkół, urzędów i sądów, przywrócono polskość uniwersytetów. Uzyskano możliwość prowadzenia legalnego rozwoju polskiej kultury. Galicja stała się głównym ośrodkiem polskiego życia narodowego.

Znajdujące się na południu ziem polskich góry od wielu stuleci budziły zainteresowanie. Były tajemnicze, stanowiły wyzwanie dla badaczy, kusiły poszukiwaczy bogactw i przygód. Na początku XIX w pojawili się pierwsi świadomi podróżnicy zwiedzający góry. Prekursorem badaczy był Stanisław Staszic. Wśród pierwszych zwiedzających zauroczonych górami byli Seweryn Goszczyński i Bogusz Zygmunt Stęczyński. Pionierskie

działania w zakresie poznawania gór rozpoczęli Wincenty Pol, Ludwik Zejszner, Eugeniusz Janota i Tytus Chałubiński. Do rozwoju turystyki przyczynili się także uchodzący do Galicji przed prześladowaniami uczestnicy powstania listopadowego. Prócz oczywistych czynników, które zawsze stawały się przyczynami rozwoju ruchu turystycznego – tj. naturalnemu pędowi do poznania tajemniczych obszarów górskich, mamy do czynienia z fenomenem związanym ze względными swobodami obywatelskimi i narodowymi, jakimi cieszyli się mieszkańcy Galicji. Ten fenomen to łączenie walorów poznawczych turystyki z jej patriotycznym charakterem.

Wśród zainteresowanych turystyką od początku II połowy ubiegłego stulecia zaczęła dojrzewać idea stworzenia organizacji, której celem byłoby jednoczenie wysiłków mających na celu jej rozwój. W niewielkim okresie czasu doszło w Europie i poza nią do powstania szeregu organizacji turystycznych. Powstały w Anglii, Austrii, Szwajcarii, Niemczech, Włoszech a nawet w Stanach Zjednoczonych. Od dłuższego czasu myśleli o utworzeniu takiej organizacji sąsiedzi po południowej stronie gór, Węgrzy. W 1869 r. dr Henryk Wallman, lekarz wojskowy, ogłosił w wiedeńskim czasopiśmie artykuł o konieczności utworzenia Towarzystwa Karpackiego. Dwa lata później wraz z Gustawem Jägerem

wydał apel w języku polskim, niemieckim i węgierskim o konieczności utworzenia towarzystwa turystycznego. Rozwój tej sytuacji zdopingował Polaków do rozpoczęcia działań mających na celu powołanie towarzystwa turystycznego. 3 sierpnia 1873 r. odbyło się w tzw. Zwierzyńcu (dawnym dworze zakopiańskim) przyjęcie z okazji wizyty Józefa Szalaya ze Szczawnicy urządzone przez Ludwika Eichborna. Choć powstanie Towarzystwa było odpowiedzią na potrzeby całego ruchu turystycznego, to za jego inicjatora, który pierwszy w konkretnej formie rzucił hasło jego powołania, uważa się kapitana Feliksa Pławickiego, posła do Sejmu Galicyjskiego.

Wielu badaczy historii turystyki podaje rozmaite daty powstania Galicyjskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Jej określenie oraz ustalenie dat powołania oddziałów Towarzystwa ma duże znaczenie. Nie są to tylko względy ambicjonalne. Według wielu ocen im dłuższy okres funkcjonowania, tym Towarzystwo wydaje się być szacowniejsze, a region, w którym prowadzi działalność, może szczycić się dłuższym okresem budowy zorganizowanej turystyki.

Główne przemiany organizacyjne Towarzystwa znajdują odbicie w kolejnych jego statutach. Pierwszy, zatwierdzony przez Namiestnictwo we Lwowie, opracowany był przez Feliksa Pławickiego oraz dra Eugeniusz Janotę. Taką informację znajdujemy w podpisanym przez Leopolda Świerza *Sprawozdaniu z czynności Towarzystwa Tatrzańskiego za czas od 3 sierpnia 1873 do 28 maja 1876 r.*, umieszczonym w numerze 1 Pamiątek Towarzystwa Tatrzańskiego wydanych w 1876 r. Nosił datę 31 grudnia 1873 r. i był podpisany przez założycieli, tj.: Mieczysława Reya, Jadwigę z Zamoyskich Sapieżynę, Marcina Nałęcz Kęszycyckiego, Ludwika Eichborna, Józefa Szalaya i Feliksa Pławickiego. Został zatwierdzony przez c.k. Namiestnictwo rozporządzeniem z dnia 19 marca 1874 r. Potwierdza tę datę zarówno wypis z dokumentów Namiestnictwa we Lwowie, gdzie data i numer rozporządzenia są identyczne (kopia strony wtórnika dokumentacji Namiestnictwa galicyjskiego we Lwowie

jest w zasobach Centralnego Archiwum Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie), jak również zachowana w Archiwum Muzeum Tatrzańskiego dokumentacja w postaci oryginalnego pisma c.k. Namiestnictwa we Lwowie z dnia 19 marca 1874 r. wraz z załączonym pierwszym statutom. Taki sam dokument odnaleziono w Centralnym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie. W zbiorach Muzeum zachował się wydany drukiem we Lwowie statut o nieco odmiennej treści w zakresie celów działalności stowarzyszenia, dodatkowo podpisany przez Władysława Dobrzyńskiego. Według zapisu w końcowej partii tego statutu i on był zatwierdzony przez c.k. Namiestnictwo we Lwowie 19 marca 1874 r. Nie jest oczywiście możliwe, aby różne statuty były zatwierdzone tym samym reskryptem, zatem ów lwowski, wydany drukiem wydaje się być kolejną propozycją, ale przez c.k. Namiestnictwo nie zatwierdzoną. Według obowiązującego prawa zmiany statutu winny mieć miejsce dopiero po ich uchwaleniu przez walny zjazd, czyli najwyższą władzę stowarzyszenia. Jaka mogła być przyczyna takiego postępowania? Trudne to jest do wyjaśnienia i czeka na kolejne odkrycia tekstów źródłowych. Niewątpliwie to pierwszy, odręcznie spisany statut był zatwierdzony przez Namiestnictwo.

Czy zatem w tym kontekście należy uważać datę 31 grudnia 1873 r. za datę powstania stowarzyszenia? Chcąc uzyskać przekonanie w tej materii Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK już wiele lat temu zwrócił się do Stanisława Grodzkiego (1929–2020, profesor prawa na Uniwersytecie Jagiellońskim, dr h.c. Uniwersytetu Wrocławskiego, historyk prawa, autor kilkuset artykułów, prac badawczych oraz wydawnictw) z prośbą o opinię. W przedstawionej ekspertyzie, opartej na analizie obowiązującej w Galicji ustawy z 15 listopada 1867 r. o prawie do stowarzyszenia się (Dz. Ust. Nr 134), profesor stwierdził, że – zgodnie z paragrafem 6 tejże ustawy – wystarczającym aktem stwierdzającym o powstaniu stowarzyszenia było powiadomienie władzy powiatowej w Nowym Targu o jego utworzeniu, bowiem władza nie skorzystała z prawa

Statut

Galicyjskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.

§ 1.

- Celem Towarzystwa jest Karpaty a wścisnie centralne Tatry a ile sily i fundusze jego wystarcane beda
- a) umozliwic badac, opuycono i rebrani wiadomosci wyposazeniac;
  - b) stowicac i utalmiac wyzszym turystom i udajacym sie w Tatry w ce- lach artystycznych specjalistom przystepu do najwyzszych i interesu- nych miejsc tudziez do edycjiac sy jessze wyzszych wzglad widokow;
  - c) starac sie w ogole o wzbudzenie i czynnienie szerzego rozumu sie- timi gozami i
  - d) o zachwecenie do zwiedzenia taknych de nauki i przyznosci- jowa usmiezie dotychczasowych wzniego woznego przeszkod i niedogodnosci. -

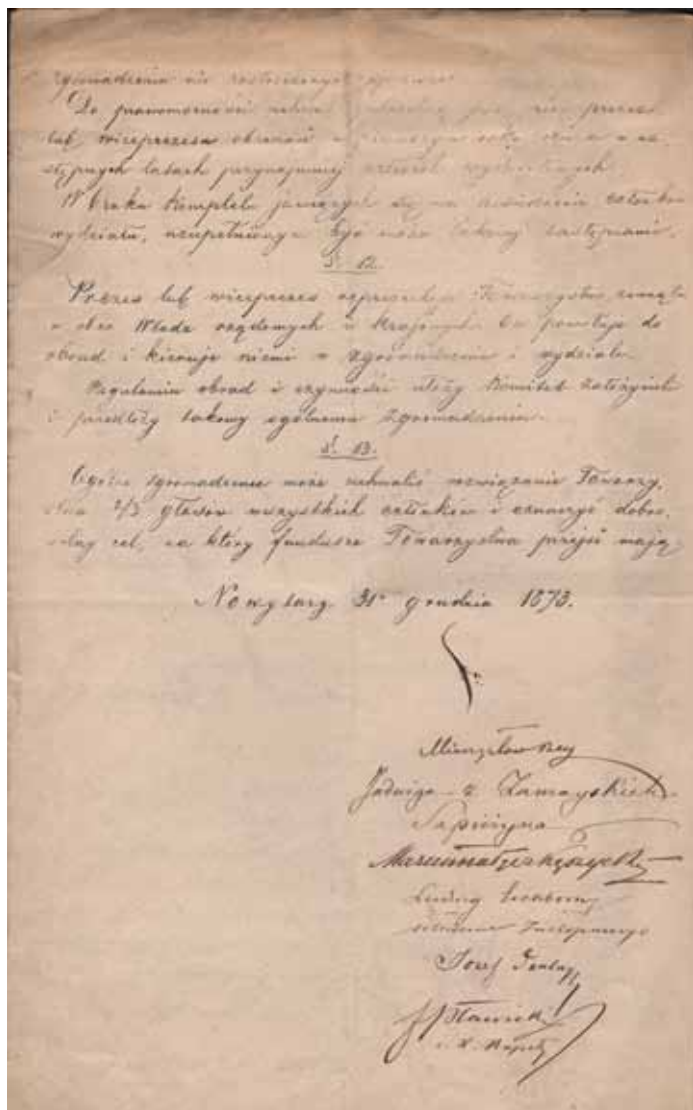
§ 2.

namierzonymi srodkami do osiagnienia tego celu sa: rebrania towarzystw i edenty naukowe, wydawanie wazopism specjalnych o przedmiotach ubiorow i podrozynowan komunikacy w sa- mych Karpatach jak niemniej doterznie stowan; waby ta i na do- gach tamze wiadomych w dobrym stanie utrozymywanq byla; dalyz pobudowanie schronisk w gorach a przy przystupnym wzrozu sch- ne i innych potorek wkaranych ubikacyj - przystawianie obja- sniajacych potozeni i miana got drogostanow, wozszie wozga- nizowanie zakladu postugacy i przewodnikow.

Dla potzeranego diintania w wytyczonym kierunku nadaniem bydnis Towarzystwa nawiuzac stowunki z powstaniem w ubieglym roku w gzirowskim Towarzystwem Karpackim z Klesmaruku i Komisja geograficzna w Krakowie.

§ 3.

W sklad Towarzystwa tatrzańskiego wchodzi Katerynieli i

zakazu. Tym powiadomieniem było złożenie statutu, który został dostarczony do starostwa w Nowym Targu. Na zachowanych w Muzeum Tatrzańskim i w Centralnym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie egzemplarzach pojawił się stempel c.k. Namiestnictwa. Do zabronienia utworzenia stowarzyszenia, zgodnie z treścią wspomnianego paragrafu owej ustawy, kompetentna była władza krajowa, która nie skorzystała z tej możliwości, tym samym zatwierdzając wspomniany statut. Potwierdzono to w zachowanej korespondencji od c.k. Namiestnictwa we Lwowie do Galicyjskiego Towarzystwa Tatrzańskiego z dnia 19 marca 1874 roku w sprawie zgody na zawiązanie się stowarzyszenia.

Prowadząc rozważania na temat daty powstania Towarzystwa należy zauważyć, że nie tylko zachowały się dwie wersje statutu noszące datę 31 grudnia 1873 r. (odręcznie spisana oraz wydana drukiem n.p.m.) to i data złożenia tych podpisów wydaje się wątpliwa. Czy chciałoby się bowiem jego założycielom spotykać w Nowym Targu w dniu 31 grudnia, tylko po to, aby na nowo ułożonym statucie powoływanego stowarzyszenia wpisać datę jeszcze 1873 roku? Przecież zbliżał się Nowy Rok i zabawa sylwestrowa, a powrót do domu z Nowego Targu nastęczał sporo problemów.

Początkowo rok 1874 uznano za pierwszy rok istnienia stowarzyszenia – zachowane metalowe odznaki Towarzystwa Tatrzańskiego nosiły datę 1874. W artykule umieszczonym w Pamiętniku Towarzystwa Tatrzańskiego tom XXXIV wydanym w 1913 r., a związanym z 40. rocznicą powstania Towarzystwa, Kazimierz Rouppert napisał, że za datę powstania Towarzystwa należy uznać dzień 10 maja 1874 r., kiedy to na bazie zatwierdzonego statutu odbyło się w sali Muzeum Techniczno-Przemysłowego w Krakowie pierwsze zgromadzenie założycieli. Na tym zgromadzeniu ukonstytuował się Wydział z prezesem Mieczysławem Reyem na czele. A jednak, już w kilka lat po 1874 roku pojawiają się kolejne artykuły, w tym w Pamiętnikach Towarzystwa Tatrzańskiego, w których jednoznacznie określa się rok 1873, jako rok powstania Towarzystwa. Według tej daty rocznej świętowane są kolejne rocznice jego powstania. Do tej daty przychyliła się również Witold H. Paryski, który pierwszy szczegółowo opisał owe zawiłości. Mimo pojawiających się wątpliwości należy uznać rok 1873, jako rok powstania stowarzyszenia, które po I wojnie światowej przyjęło nazwę Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. Podobne problemy będziemy mieli i w późniejszym czasie istnienia stowarzyszenia. Bo którą datę powołania oddziału należy uznać za właściwą: podjęcia uchwały na pierwszym zgromadzeniu założycieli, uchwaleniu statutu, zatwierdzeniu istnienia oddziału przez władze TT czy PTT, czy może rejestrację oddziału, jako osobnego stowarzyszenia zgod-

nie z obowiązującym statutem przez władzę rejestrową?

Dzisiaj trudno uwierzyć, że powstałe 150 lat temu stowarzyszenie potrafiło tak trafnie określić cele swojej działalności, które przez wiele lat się nie zdezaktualizowały. Zostały one ujęte w pierwszym statucie z 31 grudnia 1873 roku:

Celem Towarzystwa jest Karpaty a osobliwie centralne Tatry o ile siły i fundusze jego wystarczą będą

a) umiejętnie badać, opisywać i zebrane wiadomości rozpowszechniać,

b) otwierać i ułatwiać zwykłym turystom i udającym się w Tatry w celach artystycznych specjalistom przystępu do zajmujących i uczęszczanych miejsc tudzież do odszukać się jeszcze mających nowych widoków

c) starać się w ogóle o wzbudzenie i ożywienie szerszego zajęcia się temi górami

d) o zachęcanie do zwiedzania takowych dla nauki i przyjemności przez usunięcie dotychczasowych różnego rodzaju przeszkód i niedogodności.

W zadaniach określonych w pierwszym statucie, jako koniecznych do realizacji przez

Towarzystwo, znajdujemy punkt mówiący o konieczności ułatwienia wędrowania po Tatrach. W paragrafie 2. owego statutu, pomiędzy innymi środkami mającymi służyć osiągnięciu wymienionych celów, znalazło się również – jak to określono – zorganizowanie zakładu posługaczy i przewodników. Można zatem postawić tezę, że ujęcie w statucie stowarzyszenia konieczności powołania służby przewodniczej należy traktować jako początek zorganizowanego polskiego przewodnictwa w 1873 roku.

Zadania uzupełnione o problemy ochrony przyrody i folkloru górskiego w kolejnym statucie nie uległy w późniejszym okresie czasu zasadniczym zmianom, a podlegały jedynie twórczym rozwinięciom. Zmieniały się warunki ich realizacji – praca przy zagospodarowaniu Zakopanego, rozpoczęcie edukacji społeczeństwa w uprawianiu turystyki, konieczność rozszerzenia działania na obszar gór na terenie Galicji, budowa sieci szlaków i schronisk górskich, zagospodarowanie obszarów górskich leżących w granicach II Rzeczypospolitej, postęp techniczny i łatwość w dojeździe do obszarów górskich, rozwój narciarstwa.

⚡ Schronisko Oddziału Babiogórskiego TT na Markowych Szczawinach pod Babią Górą, 1907 rok, Centralne Archiwum Turystyki Górskiej PTK w Krakowie

Od początku istnienia Towarzystwa uważamy szereg przekształceń organizacyjnych związanych z jednej strony z dążeniem do jego rozbudowy i upowszechnienia, z drugiej z ukierunkowaniem struktur zarządzających na centralizację władzy, zachowanie jej dla określonej warstwy społecznej, a nawet zatrzymaniem jej w ręku działaczy związanych z Krakowem. Ich odbiciem są zmiany w kolejnych statutach.

Pierwszy statut ustalał pewnego rodzaju barierę finansową, bowiem to członkowie założyciele, płacący relatywnie wysoką składkę członkowską w pierwszym roku istnienia Towarzystwa, mieli ze swego grona wybrać Wydział (dzisiaj określany jako Zarząd) w składzie: prezes, wiceprezes, dwaj członkowie i jeden zastępca. W wyniku tego nie mógł zostać doń wybrany Maksymilian Nowicki, znany i szanowany profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, uważany za współtwórcę Towarzystwa. Problem ten rozwiązał Antoni Marfiewicz, właściciel Hotelu Krakowskiego, wpłacając za Nowickiego składkę założycielską. Z powyższych względów postanowiono

zweryfikować statut. Nowy dokument został uchwalony i zatwierdzony przez c.k. Namiętnictwo 8 października 1874 roku. Najważniejszą zmianą w stosunku do poprzedniego było dodanie do celów Towarzystwa „wspieranie przemysłu górskiego wszelkiego rodzaju” i „ochrony zwierząt halskich (alpejskich), mianowicie kozic i świstaków”, przeniesienie siedziby do Krakowa, umożliwienie tworzenia oddziałów terenowych i nadanie Towarzystwu charakteru ponad krajowego poprzez usunięcie nazwy Galicyjskie. Nie wyrażono jednak zgody na obniżenie wysokości składki członkowskiej, wskutek czego Towarzystwo miało nadal elitarny charakter. Do obniżenia wysokości składek doszło dopiero 30 maja 1875 r. Na podstawie § 10 statutu zniżono je do 3 złr, a wpisowe ustalono na 1 złr. Dla zobrazowania wysokości tej opłaty można podać, że ukazujący się we Lwowie dziennik „Gazeta Lwowska” pod koniec 1874 r. kosztował 5 ct, za 60 sztuk jaj w 1874 r. należało zapłacić (cena średnia w roku) 1,4 złr. W tym czasie płaca roczna gajowego wynosiła 50 złr. Był to duży postęp, albowiem umożliwiał chętnym z terenu

⌘ Schronisko TT nad Morskim Okiem, pocztówka z 1908 roku, zbiory Alicji i Jerzego Kapłonów

wszystkich zaborów, nawet o niższym statusie materialnym, wstępowanie do Towarzystwa. Organami zarządzającymi Towarzystwa były: Ogólne Zgromadzenie Członków i Wydział, organami wykonawczymi: komisje wykonawcze, Delegaci i Straż Tatrzańska. Ogólne Zgromadzenia, które były najwyższą władzą w Towarzystwie, odbywać się miały w pierwszą niedzielę maja każdego roku w Krakowie, nadzwyczajne mogły się odbywać w Krakowie, Zakopanem, Szczawnicy lub w innych miejscach stosownie do uznanej potrzeby. Uchwały na Walnym Zgromadzeniu zapadać miały bezwzględną większością głosów obecnych na Zgromadzeniu lub ich zastępców. Te obostrzenia powodowały uprzywilejowanie członków Towarzystwa z Krakowa, którym łatwiej było przybyć na zgromadzenie. Wydział składać się miał z prezesa, wiceprezesa, 10 członków i 5 zastępców wybieranych przez walny zjazd. Ze swego grona Wydział wybierał sekretarza, podskarbiego i konserwatora zbiorów. Ich kadencja, również urzędników Wydziału, trwała 3 lata. Statut upoważniał do mianowania przez Wydział Komisji Wykonawczych oraz Delegatów terenowych. Ich zadaniem było rozbudowanie struktur Towarzystwa na dalszych obszarach. Wkrótce pracę podjęły Komisje w Zakopanem i w Żabi. Możliwość tworzenia oddziałów została natychmiast wykorzystana. Na Walnym Zgromadzeniu w Krakowie 28 maja 1876 r. uchwalono statut wzorcowy dla oddziałów Towarzystwa, zatwierdzony rozporządzeniem c.k. Namiestnictwa 3 listopada 1876 r. Na tym samym Walnym Zgromadzeniu powołano Oddział w Stanisławowie. Następny Oddział z siedzibą w Kołomyi został powołany 2 grudnia 1877 r. Oddziały terenowe stały się chlubą Towarzystwa, udowadniając słuszność tezy, że prawidłowy jego rozwój może być prowadzony jedynie poprzez swobodnie działające, niezależne jednostki. Tylko w takim układzie organizacyjnym istnieje możliwość realizacji zamierzeń i ambicji działaczy w sposób najbardziej zbliżony do lokalnych oczekiwań i potrzeb.

Gdy w 1880 r. doprowadzono do kolejnej zmiany statutu, część zgłoszonych do niego

uwag została przygotowana przez oddziały Towarzystwa. Nowy dokument miał duże znaczenie dla rozwoju oddziałów, bowiem wprowadzał z klucza do Wydziału (zarządu) TT przewodniczącego zarządu oddziału. Członkiem Wydziału zostawał także delegat zamiejscowy, który doprowadził do przyjęcia do Towarzystwa minimum 100 członków. Ustalono, że co rok będzie odnawiała się jedna trzecia liczby członków Wydziału, procedurze tej poddani byli również prezes i wiceprezesi. W miejsce nadzwyczajnych walnych zgromadzeń, które mogły odbywać się w Zakopanem i Szczawnicy, wprowadzono instytucję wieców, które w celu uchwalenia niewiążących dla Wydziału rezolucji mogły odbywać się w miejscowościach górskich. Rezolucje te miały być przedstawiane na Walnych Zgromadzeniach i poddawane normalnym procedurom głosowania. Wydział uzyskał możliwość tworzenia Komisji wykonawczych stałych lub czasowych. Miały one być organami wykonawczymi Wydziału, który określał ich skład, zakres czynności, oraz któremu zobowiązane były do skła-

dania sprawozdań z działalności. Organem wybieranym przez Walny Zjazd była również Komisja Kontrolująca.

Brak było zdecydowanego poparcia dla oddziałów terenowych, co w niektórych przypadkach doprowadziło do przejściowego zniknięcia ich działalności. W 1879 r. powstał Oddział w Stryju, w 1883 r. powstał Oddział Lwowski TT. Obydwa nie podjęły intensywnej pracy i wkrótce zostały rozwiązane. W 1885 r. został ułożony Statut Oddziału Pienińskiego, zatwierdzony przez Wydział TT i Namiestnictwo, co oznaczało, że powstał w tym właśnie roku. Warunkiem rozpoczęcia działalności, zaznaczonym w treści statutu, było osiągnięcie liczby 50 członków. Nastąpiło to w 1893 r. i wtedy Oddział rozpoczął działalność. W 1892 r. uchwałą Walnego Zgromadzenia został rozwiązany Oddział Stanisławowski.

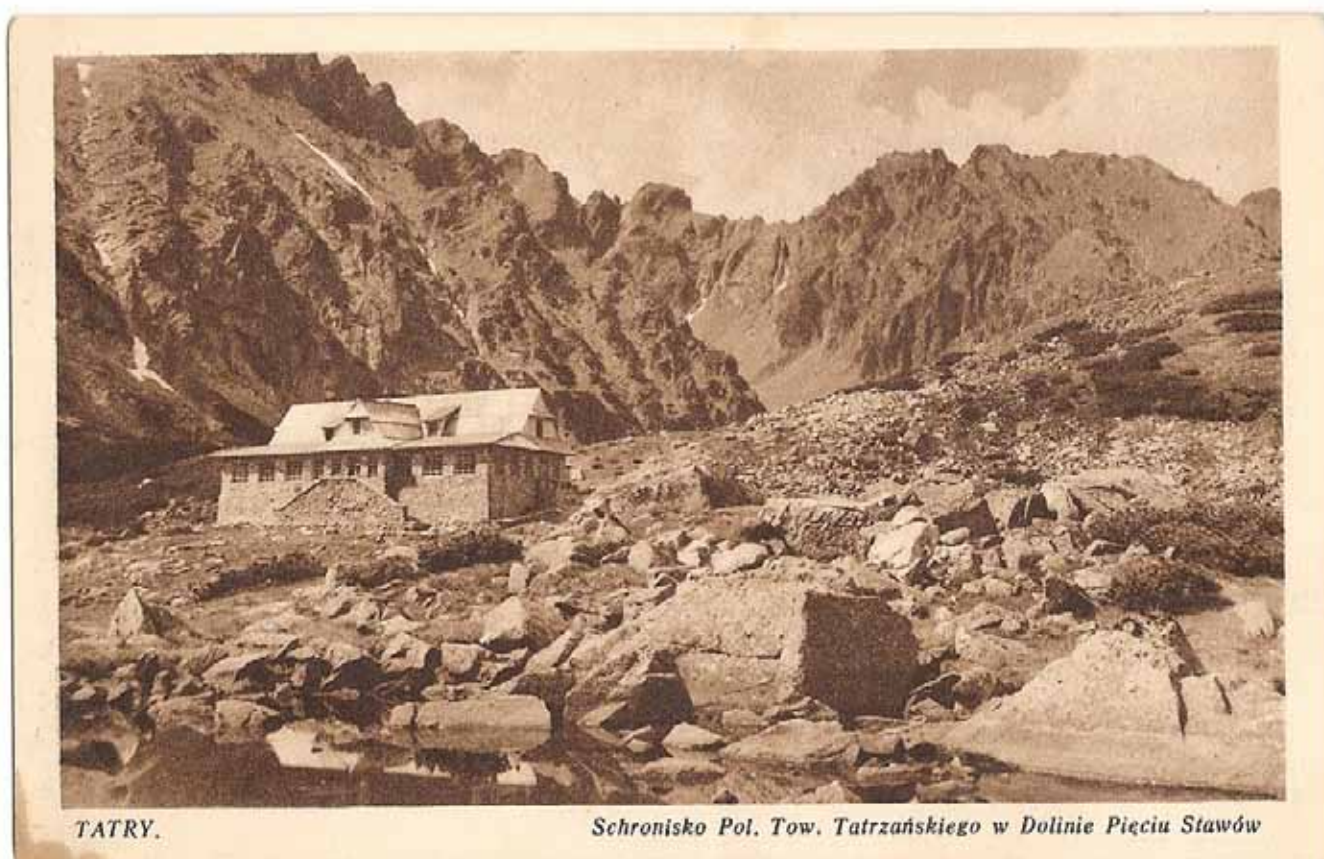
Dążenia do nadania działalności Towarzystwa indywidualnego charakteru odpowiadającego zróżnicowanym zainteresowaniom jego członków przejawiała się w powstawaniu

specjalistycznych sekcji. W 1903 r. powstała Sekcja Turystyczna (statut zatwierdzono na Walnym Zgromadzeniu 27 kwietnia 1903 r.), w 1907 r. Zakopiański Oddział Narciarzy, który w 1912 r. przekształcił się w Sekcję Narciarską, w 1910 r. Sekcja Przyrodnicza (Sekcja powstała na zebraniu organizacyjnym 7 lipca 1910 r. w Zakopanem, została powołana formalnie na Walnym Zgromadzeniu T.T. 18 marca 1911 r. roku w Krakowie).

Wątpliwości budzi powstanie Zakopiańskiego Oddziału Narciarzy. Procedura jego powołania była rozpoczęta uchwałą Walnego Zgromadzenia TT w dniu 4 maja 1907 r. Jednak aby powołać Oddział, powinna była zebrać się grupa inicjatywna, ułożyć i przyjąć statut, który miałby być zatwierdzony przez Wydział TT i przesłany do Namiestnictwa we Lwowie w pięciu egzemplarzach. Jeśli byłby przyjęty bez uwag – data jego przyjęcia byłaby datą powołania Oddziału. Stanowią o tym obowiązujące § 4, 5 i 7, a w szczególności § 10 Ustawy o stowarzyszeniach z dn. 15 listopada 1867 r. Dz. U. p. austr. Nr 134. W treści § 10 wszelkie wymogi związane z powołaniem stowarzyszenia przenosi się na przypadki zakładania „filij”, czyli jak należy rozumieć oddziałów. Mając to na uwadze Towarzystwo Tatrzańskie uchwaliło 28 maja 1876 r. statut wzorcowy oddziałów TT. Szczegóły dotyczące powołania oddziałów zostały ujęte w treści statutu uchwalonego na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa 14 marca 1880 r. i zatwierdzonego przez c.k. Namiestnictwo 7 kwietnia 1880 r. W treści § 6 pojawia się zapis mówiący o tym, że *Towarzystwo może ustanawiać oddziały albo, sekcje w różnych miejscowościach kraju stosownie do uznanej potrzeby, na podstawie niniejszego statutu z osobną reprezentacją.* Treść statutu wzorcowego była podstawą budowy statutów oddziałowych takich jak lwowski, stryjski, babiogórski czy nowosądecki. Był tam i wymóg konieczności zgromadzenia 50 członków TT, którzy mogli o powołanie oddziału wystąpić. Do czasu powstania Zakopiańskiego Oddziału Narciarzy statuty powstających oddziałów i jedynej na wówczas Sekcji

⌘ Gorgany, schronisko Oddziału Lwowskiego PTT w Świcy, fot. A. Lenkiewicz, Książnica Atlas, 1937 roku, zbiory Alicji i Jerzego Kapłonów

Turystycznej były drukowane w Pamiętnikach TT. Również tam pojawiała się korespondencja z Namiestnictwem dot. ich przyjęcia. Centralne Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie ma w swoich zasobach akta Namiestnictwa. W tych dokumentach znajdujemy potwierdzone statuty zarejestrowanych oddziałów i Sekcji Turystycznej TT oraz korespondencję związaną z ich przyjęciem. W archiwum Sekcji Narciarskiej PTT, stowarzyszenia funkcjonującego aktualnie pod tą nazwą, lecz nie będącego kontynuacją prawną powstałej na początku XX wieku SN TT, choć kontynuującego jej tradycje i posiadającego spuściznę jej zasobów archiwalnych, znajdujemy propozycję statutu ZON przygotowaną przez Mariusza Zaruskiego, nie opartą na statucie wzorcowym oddziału TT. W owym czasie funkcjonowało już we Lwowie stowarzyszenie zajmujące się narciarstwem – Karpackie Towarzystwo Narciarzy. Jak zauważa Józef Zubek, w stwierdzeniu na początku opracowania protokołów z zebrani

zarządów SN PTTK w okresie od 4 stycznia 1912 r. do Nadzwyczajnego Walnego Zjazdu SN PTT które odbyło się 29 sierpnia 1950 r. to statut KTN służył założycielom ZON jako wzór przy budowie tego statutu. Porównując zapisy tych dokumentów należy potwierdzić to spostrzeżenie. Oznacza to jednak, że ZON nie był oddziałem TT, bowiem jego statut nie był oparty o obowiązujący statut wzorcowy oddziału, niezależnie od tego, że nie odnaleziono jakichkolwiek dokumentów potwierdzających jego zatwierdzenie przez Namiestnictwo we Lwowie. Wątpliwym jest też zatwierdzenie oddziału, który miał na dzień 22 lutego 1908 r. tylko 11 członków. Sądzić należy, że powołano strukturę Towarzystwa mającą charakter sekcji specjalistycznej, lecz ze względu na ograniczony w Ustawie o stowarzyszeniach zakres samodzielności takiego tworu – próbowano nadać mu charakter oddziału. Niewątpliwie ta problematyka wymaga dodatkowych badań, o tyle istotnych, że doty-

czących formalnej daty powstania organizowanej turystyki narciarskiej w tej części Karpat.

W 1908 r. doszło do kolejnej próby reformy – na VI Ogólnym Zgromadzeniu Sekcji Turystycznej Roman Kordys i Jerzy Maślanka złożyli wniosek, w którym postulowano, aby zreformować Towarzystwo poprzez jego podział na szereg kół miejscowych z Zarządem Głównym na czele. O potrzebie zmiany nazwy z dodaniem Polskie sygnalizował zarząd Zakopiańskiego Oddziału Narciarzy pismem z dnia 18 stycznia 1910 r. do Wydziału TT podpisanym przez Gustawa Kaleńskiego – sekretarza i Mariusza Zaruskiego – przewodniczącego. Rezultatem szerokich konsultacji wśród członków Towarzystwa była zmiana

statutu na Walnym Zgromadzeniu 19 czerwca 1911 r. Precyzował on zasady tworzenia oddziałów, sekcji fachowych i grup miejscowych. Rozgraniczone zostały kompetencje i zadania tych instytucji. Oddziały powinny tworzyć się w celu pracy nad określoną częścią gór polskich poza obrębem Tatr. Sekcje fachowe tworzyć się mogły w celu rozwinięcia specjalnej działalności zmierzającej do skuteczniejszej realizacji jednego z celów Towarzystwa. Grupy miejscowe wreszcie mogły tworzyć się poza Krakowem, wszędzie tam, gdzie przebywają członkowie Towarzystwa, a ich zadaniem będzie popieranie celów Towarzystwa i dostarczanie temuż potrzebnych środków materialnych. Oddziały i sekcje mogły według tej wersji statutu posiadać swój majątek, nie mógł on jednak bez

⌄ Schronisko Oddziału Stanisławowskiego PTT na Przetęczy Jabłoniczej, 1933/34, fot. H. Poddębski, zbiory Alicji i Jerzego Kapłonów

zgody Walnego Zgromadzenia Towarzystwa Tatrzańskiego być zbywany, ani obciążany powyżej 50% wartości. W razie likwidacji oddziału czy sekcji majątek ich przejść powinien na rzecz całego Towarzystwa. Grupy miejscowe mogą tworzyć się podobnie jak oddziały i sekcje, po jednej w każdej miejscowości w Galicji przy współudziale minimum 20 członków TT. Określony został zakres ich działania zakreślony do urządzania odczytów naukowych i turystycznych, zebrań towarzyskich i wspólnych wycieczek, ułatwiania swym członkom podróży po Tatrach i Karpatach oraz pobytu w nich, budowania i utrzymywania schronisk w górach, ulepszenia dróg, ścieżek i dostępu, stawiania drogowskazów. Ważne było również dopuszczenie przedstawicieli oddziałów, sekcji i grup do reprezentacji na Walnym Zgromadzeniu Towarzystwa. Każdy reprezentant prócz swojego głosu miał do dyspozycji również tyle, ile w stosunku do ilości członków danej organizacji przypadało. Jest to niezmiernie ważna innowacja, bowiem utrwalała znaczenie organizacji lokalnych, dzięki umocnieniu ich przedstawicieli na Walnym

Zgromadzeniu (do 20 członków – 1 głos, do 40 – 2 głosy, do 70 – 3 głosy, do 100 – 4 głosy, do 150 – 5 głosów, 200 – 6 głosów, 300 – 7 głosów, a ponad tę liczbę od każdej setki jeden głos więcej).

30 stycznia 1913 r. powstała grupa inicjująca powstanie Oddziału TT w Poznaniu, a 12 lutego 1913 r. – Oddziału TT w Warszawie. Statut wymieniał jako istniejące Oddział Babiogórski (powstały 14 maja 1905 r.), Oddział Beskid (powstały w 1906 r. jako samodzielne towarzystwo i którego członkowie wstąpili do powstałego w 1907 r. Oddziału TT w Nowym Sączu), Oddział Czarnohorski, Oddział Pieniński i Oddział Narciarski w Zakopanem oraz Sekcję Turystyczną i Sekcję Przyrodniczą. Sprzyjające rozwiązania statutowe doprowadziły do szybkiego powstania następnych Sekcji: w 1911 r. Ludoznawczej (25 listopada 1911 r. odbyło się zebranie założycielskie), w 1911 Narciarskiej (przemianowany Oddział Narciarski T.T. w Zakopanem), w 1912 r. Ochrony Tatr (na Walnym Zgromadzeniu 30 marca 1912 r. w Krakowie zatwierdzono ich statuty), w 1914 r. Przyjaciół

Zakopanego. W tej wersji statutu interesującym był fakt zagwarantowania, mimo co rocznego wymieniania jednej trzeciej ilości członków Wydziału (łącznie z prezesem i wiceprezesami) parytetu 10 członków Wydziału stale mieszkających w Krakowie.

Ten stan organizacyjny, oparty na zasadach statutowych powstałych w początkowych latach istnienia Towarzystwa, zachował się do czasu odzyskania niepodległości przez Polskę. Na fali optymizmu i patriotyzmu związanych z powrotem własnej państwowości łatwiej było o wprowadzenie demokratycznych zmian umożliwiających przekształcenie Towarzystwa w nowoczesną organizację. Na XLV Walnym Zgromadzeniu TT 28 czerwca 1919 r. została ogłoszona rezolucja autorstwa Mieczysława Orłowicza i Wiktora Kuźniara w sprawie nadania nazwy Polskie TT. Do rozpoczęcia poważnych prac związanych ze zmianą statutu doszło dopiero w 1921 r. W tym czasie Towarzystwo powiększyło się o następne oddziały: poznański, łódzki, lwowski i cieszyński. Lobby zmierzające do decentralizacji władzy w Towarzystwie stało się zbyt znaczące, aby pominąć te tendencje w trakcie Zjazdu. Na wniosek Romana Kordysa, złożony w imieniu Oddziału Lwowskiego PTT 18 czerwca 1921 r., uchwalono rezolucję, która stwierdzała, że:

dotychczasowy ustrój Towarzystwa Tatrzańskiego, monopolizujący działalność około Tatr w Wydziale Towarzystwa w Krakowie, a przerzucający pracę nad resztą gór polskich na kilka zupełnie ze sobą nie związanych i pozbawionych władzy wspólnej Oddziałów, nie odpowiada zmienionym warunkom i dlatego oświadcza się za zmianą ustroju Towarzystwa w myśl następujących zasad:

a) Towarzystwo winno się składać z równouprawnionych Oddziałów miejscowych, wyposażonych w osobowość prawną, rozmieszczonych na całym obszarze Rzeczypospolitej. Czynnym członkiem PTT można zostać tylko przez przystąpienie do jednego z Oddziałów. Siedzibą Towarzystwa, jak też miejscem urzędowania Wydziału Wykonawczego winien być Kraków

b) Celem każdego Oddziału będzie współpraca w celu osiągnięcia celów PTT w ramach dostępnych mu środków

.....

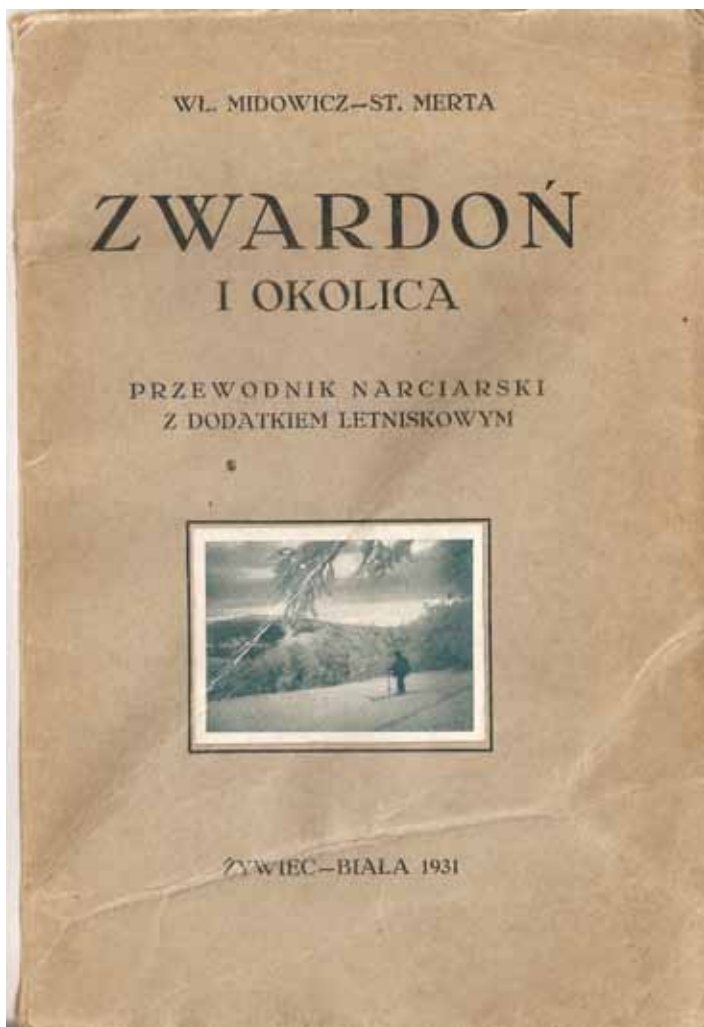
d) Celem władz naczelnych będzie: kierowanie całością Towarzystwa, koordynowanie, rozgraniczenie i kontrolowanie działalności poszczególnych Oddziałów i Sekcji, ustalenie zasad i regulowanie akcji budowy dróg i schronisk górskich, regulowanie przewodnictwa, regulowanie ratownictwa, przeprowadzanie i finansowanie przedsięwzięć przekraczających siły poszczególnych Oddziałów.

Przyjęcie tej rezolucji zakończyło spory na temat kierunków reformy w Towarzystwie. Na 10 grudnia 1922 r. zaplanowano Nadzwyczajny Walny Zjazd Towarzystwa. Wcześniej rozesłano ustalone po długich negocjacjach pomiędzy zwolennikami poszczególnych

📄 Materiały promocyjne Górskiej Odznaki Turystycznej PTT

Przewodnik Narciarski, W. Midowicz, S. Merta, wydany staraniem Koła Narciarzy w Żywcu i Sekcji Narciarskiej w Białej Oddziału Babiogórskiego PTT, Centralna Biblioteka Górską PTTK w Krakowie

opcji, projekty statutu i wzorcowego statutu oddziału. Po wielogodzinnej dyskusji, podczas której pojawiały się przeróżne projekty (np. propozycja rozszerzenia kompetencji sekcji czy nadanie specjalnych przywilejów dla nowo założonego Oddziału Krakowskiego) uchwalono statut w wersji gwarantującej prawa oddziałom oraz regulujący sposoby działania Sekcji. Reforma statutowa miała fundamentalne znaczenie dla Towarzystwa. Dzięki niej w okresie międzywojennym nastąpił jego znaczący rozwój, przede wszystkim w zakresie zagospodarowania terenu. Zmiany sięgały niezwykle głęboko. Przyjęto, że każdy członek PTT musi być członkiem jakiegoś oddziału miejscowego, przy czym o przyjęciu decyduje Zarząd Oddziału (a nie Wydział Towarzystwa

jak w poprzednich statutach). Ustalono, że w skład Towarzystwa wchodzi oddziały miejscowe i sekcje. O powstaniu oddziału decyduje Zarząd Główny w postaci uchwały, przy czym brak takiej uchwały w okresie do 3 miesięcy od zgłoszenia uważany jest za milczącą zgodę na powołanie oddziału. Oddziały mają przydzielone terytorium działania, członkowie zamieszkali na terenie działania danego oddziału należą do danego oddziału. Oddział samodzielnie rejestruje się poprzez rejestrację swojego statutu u władz odpowiednich dla jego miejsca założenia. Likwidacja oddziału może nastąpić jedynie poprzez: rozwiązanie, zmniejszenie liczby poniżej wymaganej 30 członków, zgłoszenie wystąpienia z Towarzystwa, samowolną zmianę statutu oraz wykluczenie. Wniosek o wykluczenie umotywowany sprzeczną z prawem lub trwale szkodliwą dla interesów Towarzystwa działalnością Oddziału może postawić tylko Zarząd Główny na Zjeździe Delegatów, rozstrzyga się go większością 2/3 głosów. Nie mógł być postawiony

jako wniosek nagły. Oddziały brały udział w Zjeździe Delegatów PTT przez wybranych przez Zarząd Oddziałów delegatów, w liczbie przysługującej z klucza zawartego w Statucie (50 członków – 1 głos, od 51 do 100 – 2, od 101 do 150 – 3, od 151 do 200 – 4, itd.). Godne jest podkreślenia, że klucz wyboru delegatów zawarty był w Statucie, co uniemożliwiało koniunkturalne rozwiązania wynikające z aktualnego układu sił. Sekcje specjalistyczne miały odtąd rozwijać działalność wymagającą odpowiednich kwalifikacji, niedostępnych ogółowi członków, oraz udzielaniu Zarządowi Głównemu pomocy w zakresie swojej specjalności. Ograniczone też zostały na rzecz oddziałów prawa sekcji na Walnym Zjeździe Towarzystwa. Wprowadzono definicję Sekcji jako grupy członków Towarzystwa (a zatem należących do jakiegoś oddziału) zrzeszonych dla rozwinięcia specjalnej działalności zgodnej z celami statutowymi Towarzystwa, nie nadającej się jednak do fachowego uprawiania przez ogół członków Towarzystwa. Zarząd Główny mógł powierzyć Sekcji czasowe sprawowanie pewnych, ściśle określonych czynności zastrzeżonych do kompetencji Zarządu Głównego. W tym przypadku stawała się Sekcja organem Zarządu Głównego i miała prawo wysyłania delegata na posiedzenia Zarządu Głównego z głosem stanowiącym. Sekcja będąca organem Zarządu Głównego bez względu na liczbę członków reprezentowana może być na Walnym Zjeździe przez delegata z jednym głosem stanowiącym. Jednocześnie ustalono, że naczelną władzą Towarzystwa jest Walny Zjazd Delegatów oddziałów i sekcji będących organem Zarządu Głównego. Prawo do stawiania wniosków na Walnym Zjeździe przysługiwało wyłącznie Zarządowi Głównemu oraz oddziałom i sekcjom. Zarząd Główny składający się z prezesa, 3 wiceprezesów i 15 członków wybranych przez Zjazd Delegatów na okres 3 lat. Zjazd wybierał też 6 zastępców członków Zarządu. Przynajmniej jeden z wiceprezesów, 6 członków Zarządu i wszyscy zastępcy mają mieszkać na stałe w Krakowie. Zarząd Główny wybierał ze swojego grona sekretarza, skarbnika i ich zastępców, z których

sekretarz i skarbnik musieli mieszkać na stałe w Krakowie. Organem wykonawczym Zarządu Głównego, który w ramach przekazanych kompetencji może podejmować uchwały, został Wydział Wykonawczy. W skład Wydziału Wykonawczego weszli członkowie Prezydium oraz członkowie Zarządu mieszkający na stałe w Krakowie. Walny Zjazd wybierał również Główną Komisję Kontrolującą. Decentralizacja zarządzania oraz rezygnacja przez Wydział z samodzielnego gospodarowania posunęła się tak daleko, że przeniesiono prawa własności do schronisk na oddziały: Morskie Oko na rzecz Krakowskiego, na Hali Gąsienicowej na rzecz Warszawskiego. Na tym samym Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu 22 grudnia 1922 r. został uchwalony Ramowy statut oddziałów miejscowych. Statut gwarantował całkowitą autonomię oddziału, pod warunkiem stosowania się do zasad Statutu PTT. Statut ramowy przewidywał sytuację, w której możliwe było istnienie samodzielnych oddziałów po rozwiązaniu Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Sprawy odpowiedzialności Zarządu Głównego za decyzje finansowe była ważnym problemem, wobec niejasnej struktury organizacyjnej, w której zarówno PTT jak i poszczególne jego oddziały posiadały osobowość prawną. Na ten temat została podjęta uchwała nr 12 Walnego Zjazdu PTT, który odbył się 8 maja 1932 r. w Krakowie. Mówiła ona o tym, że Zarząd Główny nie bierze odpowiedzialności za przedsięwzięcia oddziałów powodujące obciążenia finansowe Towarzystwa, a dokonywane bez porozumienia z Zarządkiem Głównym i nie oparte o odpowiednią uchwałę Zjazdu Delegatów.

Kolejna zmiana statutu nastąpiła w 1927 r. W nowym dokumencie nadano Sekcjom osobowość prawną – od tej pory funkcjonowały one na prawach oddziałów z określoną reprezentacją na walnych zjazdach oraz prawem posiadania majątku (za wyjątkiem ograniczenia ST PTT, która nie mogła mieć majątku w Tatrach). Dzięki tej zmianie umożliwiono wejście do PTT Tatrzańskiemu Ochotniczemu Pogotowiu Ratunkowemu, które w 1927 r. stało się Sekcją Ratowniczą PTT.

1292
15/2 30
TOW. TATRZ.
1 X 24

Polskie Towarzystwo Tatrzańskie
Oddział Drohobycko-Borysławski

Konto oszczędnościowe P.K.O. Kraków 410988

Adres Zarządu :

Drohobycz, dnia 13/I.1960.

Inż. Marjan Kosłowski, Drohobycz
Refinerja S.A. " N a f t a "
TELEFON Nr. 102.

L.Dz.160/30.

P.T.

Polskie Towarzystwo Tatrzańskie Zarząd Główny

w Krakowie

Niniejszem zwracamy się do Właścicieli w następującej sprawie :
Wykonując uchwałę Zjazdu Delegatów w Stanisławowie z maja b.r.,
zajęła się Sekcja Ochrony Przyrody tut. Oddziału sprawą rezerwatu
w Uryczu. W tym też celu wykonaliśmy odpowiedni projekt, jakoteż zro-
biliśmy spis parcel gruntowych, które byłyby objęte tymże rezerwatem.

W celu ostatecznego zrealizowania projektu tego rezerwatu,
zapytujemy Właścicieli uprzejmie jakie załączniki byłyby jeszcze potrzebne
do odpowiedniego podania przyczem zauważamy, iż obszerny elaborat
uzasadniający utworzenie rezerwatu w Uryczu przesłaliśmy Właścicielom w naj-
bliższym czasie.

Do niniejszego pisma dołączamy spis parcel gruntowych, a
równocześnie przesyłamy pocztą projekt rezerwatu. - *Mapa u Bina Dec 58 PTT*
Oczekujemy odpowiedzi w tym przedmiocie i kreslimy się

z poważaniem

Za Zarząd :

W załączeniu :
Spis parcel gruntowych .

mapa

W 1932 r. ukazało się nowe prawo o stowarzyszeniach. W wyniku zawartych w nim obostrzeń PTT zmuszone było do przeredagowania swojego statutu. Nie było bowiem w myśl tej ustawy możliwe istnienie Towarzystwa, jako organizacji składającej się z wielu oddziałów lub sekcji posiadających osobowość prawną. Nowa ustawa o stowarzyszeniach umożliwiała istnienie stowarzyszenia albo jako jednej organizacji prawnej, albo jako federacji stowarzyszeń prawnych. Konieczne zmiany zostały zawarte w nowym Statucie, który został zatwierdzony (wraz ze wzorcowym statutem oddziału) decyzją Wojewody Krakowskiego z dnia 5 kwietnia 1935 r. i wpisany do rejestru stowarzyszeń 25 kwietnia 1935 r. pod nazwą „Polskie Tow. Tatrzańskie” z siedzibą w Krakowie. Statut został zatwierdzony na podstawie obowiązującego od 1932 r. prawa o stowarzyszeniach (Dz.U.R.P. Nr 94, poz. 808). W § 1 statutu stwierdzone zostało jednoznacznie, iż Towarzystwo jest stowarzyszeniem w rozumieniu przywołanej powyżej ustawy o stowarzyszeniach i posiada osobowość prawną. Podobne sformułowanie zostało użyte również w stosunku do oddziału we wzorcowym regulaminie. Według tego statutu Towarzystwo składa się z członków w postaci oddziałów (miejscowych stowarzyszeń) oraz Klubu Wysokogórskiego PTT. Wprowadzenie do statutu Klubu Wysokogórskiego jako członka PTT było ciekawym eksperymentem, bowiem posiadający osobowość prawną KW PTT posiadał własny, zarejestrowany zgodnie z przepisami prawa o stowarzyszeniach statut i dużą swobodę działania, ograniczoną jedynie wymogami Statutu PTT obowiązującymi dla oddziałów Towarzystwa. Członkiem KW mógł być wyłącznie członek oddziału PTT. Oddziały posiadały nadal całkowitą samodzielność prawną, jednak w trosce o nabyty majątek wprowadzono do statutu ograniczenie polegające na konieczności uzyskania zgody Zarządu Głównego na sprzedaż

lub obciążanie hipoteki nieruchomości. Władze Towarzystwa to nadał: Zjazd Delegatów, w którym brać udział mogli delegaci oddziałów i delegat Klubu Wysokogórskiego oraz członkowie Zarządu Głównego z głosem stanowiącym. Liczba głosów na Zjeździe Delegatów zależała od klucza związanego z ilością członków. Klucz ten określał statut. Zarząd Główny składał się z Prezesa, czterech wiceprezesów i 24 członków wybranych przez Zjazd Delegatów na okres trzech lat z pośród członków oddziałów PTT, którzy ukończyli 21 lat. Prezes i jeden z wiceprezesów, lub dwaj wiceprezesi oraz sześciu członków Zarządu, w tym sekretarz i skarbnik powinni mieszkać w Krakowie. Z pośród 24 członków Zarządu ustępować miało co roku 8, i na ich miejsce Zjazd Delegatów przeprowadzał wybory uzupełniające. Zarząd Główny mógł dla poszczególnych czynności wynikających z celów PTT tworzyć Komisje. W Statucie pojawiły się, niezmiernie ważne i zasłużone dla rozwoju zagospodarowania gór, Komisje Międzyoddziałowe PTT istniejące już w formule pozastatutowej od 1924 r. Zarząd Główny został uprawomocniony do rozdzielenia obszaru gór polskich na poszczególne strefy gospodarki turystycznej pomiędzy oddziały PTT. Oddziały prowadzące gospodarkę w pewnej grupie gór porozumiewać się miały co do jej kierunków za pomocą w/w komisji. W pierwszej kolejności powołano Komisje: Tatrzańską, Zachodniobeskidzką i Wschodniobeskidzką. Zjazd Delegatów corocznie wybierał Główną Komisję Kontrolującą. Komisja ta mogła wykonywać zgodnie ze statutem również (na wniosek Zarządu Głównego) badania poszczególnych oddziałów oraz Klubu Wysokogórskiego. W przepisach końcowych tego statutu postanowiono o przekształceniu się Sekcji Turystycznej PTT w Klub Wysokogórski, Sekcja Narciarska PTT w Zakopanem przekształciła się w Sekcję Narciarską Oddziału PTT w Zakopanem i przejęła majątek SN PTT ze schroniskiem na Hali Pyszej. Te

przekształcenia sformalizowały istnienie Sekcji Narciarskich przy oddziałach Towarzystwa, dodatkowo powstały w 1937 r. Czarnohorskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe przy Oddziale PTT w Stanisławowie oraz Sekcja Ra-townicza Oddziału PTT w Żywcu.

Tak ułożony statut obowiązywał do 1950 r., kiedy to nastąpił ważny moment w działalności stowarzyszeń zajmujących się turystyką. W wyniku dążenia przez władze państwowe do powszechnej centralizacji musiały znaleźć nową formę działalności w warunkach totalitarnego systemu. Powołana do nadzoru nad stowarzyszeniami turystycznymi przy Ministrze Komunikacji Rada Turystyczna podjęła 2 marca i 26 lipca 1950 r. uchwały w sprawie zjednoczenia organizacji turystycznych. Opracowano schemat nowego stowarzyszenia o nazwie Towarzystwo Krzewienia Turystyki. 30 sierpnia 1950 r. miała odbyć się w Warszawie konferencja, na którą zostali zaproszeni pełnomocni przedstawiciele większości stowarzyszeń. Mieli zabrać ze sobą m.in. statut, schemat organizacyjny stowarzyszenia, bilans za rok 1949, spis obiektów turystycznych, zestawienie zatrudnionych pracowników z wykazem płac, wykaz jednostek terenowych, stan zadłużenia podatkowego i świadczeń społecznych oraz zestawienie podjętych prac wydawniczych. Ponieważ program spotkania przewidywał takie sprawy, jak: ustalenie terminów walnych zjazdów połączeniowych, projekt nowego statutu, zagadnienia likwidacji agend stowarzyszeń podlegających połączeniu, inwentaryzację majątków, materiały propagandowe i sprawozdawcze na zjazd połączeniowy oraz plan inwestycji na 1951 rok – rzecz wyglądała na bardzo zaawansowaną.

W związku z zaistniałą sytuacją PTT wróciło do idei przedwojennej – propozycji połączenia z istniejącym od 1906 r. Polskim Towarzystwem Krajoznawczym. Już przed II wojną światową rozpoczęto działania mające na celu powstanie wspólnego stowarzyszenia. W dniach 5 i 6 maja 1934 r. w Warszawie

odbył się walny zjazd delegatów PTT. Podjęto na nim uchwałę rozpoczynającą ten proces:

Dążąc do ściślejszego zespolenia ruchu turystycznego i krajoznawczego w Polsce Zjazd Delegatów PTT uważa za pożądane zbadanie możliwości połączenia PTT z Polskim Towarzystwem Krajoznawczym. W tym celu Zjazd Delegatów PTT poleca Zarządowi Głównemu wyłonienie komisji, która łącznie z odpowiednią komisją PTK przeprowadzi niezbędne prace i potrzebne wnioski na Zarząd Główny. Równocześnie Zjazd Delegatów PTT upoważnia już obecnie Komisję do zastępowania obu Towarzystw w sprawach wspólnych o charakterze ogólnym.

Podobne działania podjęto także w PTK. Podczas zjazdu delegatów 3 czerwca 1934 r. uchwalono rozpoczęcie działań zmierzających do połączenia z PTT i w zatwierdzonym 2 lutego 1935 r. statucie zmieniono nazwę na Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Obowiązująca wówczas i w latach powojennych ustawa o stowarzyszeniach nie zezwalała na połączenie stowarzyszeń. Jedną z możliwych ścieżek było wstąpienie jednego do innego. Na takie rozwiązanie, zapewne z powodów ambicjonalnych, nie godzili się działacze PTT i PTK. Takie rozwiązanie przyjęli m.in. działacze Tatrzańskiego Towarzystwa Narciarzy (stowarzyszenie promujące narciarstwo, które powstało w 1910 r. w Krakowie), którzy po roku 1950 postanowili o wstąpieniu stowarzyszenia do PTK, chroniąc ideę turystyki narciarskiej i majątek w postaci schroniska na Kalatówkach przed zawłaszczeniem przez państwo.

W wyniku podjętych przez państwo działań stowarzyszeniom takim jak Polskie Towarzystwo Tatrzańskie czy Polskie Towarzystwo Krajoznawcze, prowadzącym do tego czasu w miarę niezależną od władz państwowych politykę, groziła likwidacja. Próbując zachować dla turystyki polskiej idee PTT i PTK, a także posiadany przez te stowarzyszenia majątek, podjęto decyzję powrotu do przedwojennej

idei i stworzenia jednej organizacji o nazwie Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Ostatnie zjazdy delegatów obu Towarzystw odbyły się w Warszawie 16 grudnia 1950 r. W ich trakcie oba stowarzyszenia rozwiązały się w celu stworzenia – na bazie wniesionego tam swojego dorobku intelektualnego oraz majątku – jednej wspólnej organizacji. Realizując tę ideę 17 grudnia 1950 r. powołano Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.

Zainteresowany Czytelnik więcej informacji na poruszane w tym artykule zagadnienia znajdzie w artykule pt. „Kształtowanie się struktur organizacyjnych Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego” w pozycji „Z dziejów Towarzystwa Tatrzańskiego i Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (1873-1950)” wydanej przez Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej w Krakowie w 2016 r. w oparciu o ówczesny stan wiedzy w tej tematyce.

Legitymacja członkowska PTT z 1939 roku, zbiory Alicji i Jerzego Kapłonów

Legitymacja członkowska PTT z 1950 roku i PTTK z 1951 roku, zbiory Alicji i Jerzego Kapłonów